

INFORMATOR

STATUS UCHODźCY I ZGODA NA POBYT TOLEROWANY W POLSCE

HELŚIŃSKA FUNDACJA PRAW CZŁOWIEKA

WARSZAWA 2005

Opracowanie:

Helsińska Fundacja Praw Człowieka, w ramach Projektu
„Prawnicy bez Granic” realizowanego wspólnie
z Polskim Stowarzyszeniem Edukacji Prawnej.

Projekt finansowany jest przez Instytut Spraw Publicznych
i Polsko – Amerykańską Fundację Wolności

Kto jest uchodźcą

W rozumieniu art. 1 Konwencji Genewskiej z 1951 r. oraz Protokołu Nowojorskiego, uchodźcą jest osoba, która spełnia następujące warunki:

- przebywa poza swoim krajem pochodzenia,
- żywi uzasadnioną obawę przed prześladowaniem ze względu na rasę, religię, narodowość, przynależność do określonej grupy społecznej lub poglądy polityczne,
- z powodu tej obawy nie może lub nie chce korzystać z ochrony swojego kraju pochodzenia,
- nie zachodzą wobec niej klauzule wyłączające: uchodźcą nie jest osoba, która popełniła zbrodnię przeciw pokojowi, zbrodnię wojenną, zbrodnię przeciw ludzkości, poważne przestępstwo niepolityczne, albo czyn sprzeczny z celami i zasadami ONZ.

Prześladowanie należy rozumieć jako poważne naruszenie praw człowieka.

Nie każdy przejaw złego traktowania w kraju pochodzenia jest prześladowaniem. Statusu uchodźcy może nie uzyskać osoba, która opuściła swój kraj pochodzenia nie w wyniku prześladowania, ale innych problemów, takich jak ubóstwo, brak pracy, bezdomność, odpowiedzialność karna za popełnione przestępstwo pospolite.

Kto jest uprawniony do uzyskania zgody na pobyt tolerowany

Cudzoziemcowi udziela się zgody na pobyt tolerowany na terytorium RP, jeżeli:

1. wydalenie cudzoziemca, mogłoby nastąpić jedynie do kraju, w którym zagrożone byłoby jego prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa osobistego, w którym mógłby zostać poddany torturom albo nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu lub być zmuszony do pracy lub pozbawiony prawa do rzetelnego procesu sądowego albo być ukarany bez podstawy prawnej w rozumieniu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymiedn. 4.11.1950 r. (Europejska Konwencja Praw Człowieka i Podstawowych Wolności).

2. wydalenie cudzoziemca jest niewykonalne z przyczyn niezależnych od organu wykonującego decyzję o wydaleniu lub od cudzoziemca.

Cudzoziemcowi można udzielić zgody na pobyt tolerowany, jeżeli wydanie cudzoziemca państwu obcemu jest niedopuszczalne na podstawie orzeczenia sądu polskiego o niedopuszczalności wydania cudzoziemca albo na podstawie rozstrzygnięcia Ministra Sprawiedliwości o odmowie wydania cudzoziemca (odmowa ekstradycji – odmowa wydania cudzoziemca przebywającego na terytorium RP, którego wydania zażądało państwo obce, ze względu na toczące się postępowanie karne).

Jakie prawa dają status uchodźcy oraz pobyt tolerowany

Szereg praw jest wspólnych dla obu form legalizacji pobytu w Polsce. Są to:

- bezterminowe prawo pobytu w Polsce. Osoba, która otrzymała status uchodźcy nie może być wydalona z Polski, poza wyjątkowymi okolicznościami, o których mowa w art. 32 i 33 Konwencji Genewskiej.

Osoba, która otrzymała zgodę na pobyt tolerowany nie może zostać wydalona; zgoda na pobyt tolerowany może być jednak cofnięta, gdyby dalszy pobyt cudzoziemca został uznany za zagrożenie dla bezpieczeństwa państwowego lub porządku publicznego. Cudzoziemcom, którzy uzyskali status uchodźcy lub zgodę na pobyt tolerowany wydaje się kartę pobytu. Ważność karty pobytu wydanej uchodźcy wynosi 2 lata; ważność karty dla osoby korzystającej ze zgody na pobyt tolerowany wynosi 1 rok;

- prawo do pracy –możliwość pracowania na takich samych zasadach, jak obywatele polscy – nie trzeba specjalnego zezwolenia na pracę,
- prawo do prowadzenia działalności gospodarczej na takich samych zasadach, jak obywatele polscy,
- prawo do świadczeń pomocy społecznej, otrzymywania zasiłków rodzinnego, pielęgnacyjnego i wychowawczego,
- prawo do nauki w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych (licea, technika),
- prawo do ubezpieczenia zdrowotnego: uchodźca może ubezpieczyć się dobrowolnie w Narodowym Funduszu Zdrowia lub podlega obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego, wynikającego z umowy o pracę,
- prawo do zarejestrowania się jako osoba bezrobotna, z czym wiąże się ubezpieczenie w Narodowym Funduszu Zdrowia i możliwość korzystania ze świadczeń opieki zdrowotnej.

- możliwość podróżowania za granicę – uchodźca otrzymuje dokument podróży, nazywany paszportem genewskim; cudzoziemiec, który otrzymał zgodę na pobyt tolerowany otrzyma polski dokument podróży, jeżeli nie jest możliwe uzyskanie przez niego innego dokumentu podróży.

Ponadto osoby, które uzyskały status uchodźcy korzystają z:

- prawa do pomocy integracyjnej, obejmującej: (1) zasiłek pieniężny, (2) pokrycie kosztów nauki języka polskiego. Wniosek należy złożyć do starosty lub do działającego w jego imieniu kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie, w powiecie w którym zamieszkuje uchodźca. Szczegóły postępowania i zakres świadczeń określa ustawa o pomocy społecznej oraz rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 grudnia 2000 r. w sprawie szczegółowych zasad udzielania pomocy uchodźcom, wysokości świadczeń pieniężnych, form i zakresu pomocy, trybu postępowania w tych sprawach oraz warunków wstrzymania pomocy lub jej odmowy,
- prawa do nieodpłatnej nauki w publicznych szkołach wyższych,

Postępowanie w sprawie o status uchodźcy

Status uchodźcy nadawany jest na wniosek cudzoziemca, składany za pośrednictwem Straży Granicznej.

Postępowanie w pierwszej instancji prowadzi Prezes Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców i on wydaje decyzje o nadaniu bądź odmowie nadania statusu uchodźcy.

Od decyzji Prezesa o odmowie nadania statusu uchodźcy cudzoziemiec może odwołać się w terminie 14 dni od dnia doręczenia decyzji do Rady do Spraw Uchodźców. Odwołanie wnosi się za pośrednictwem Prezesa Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców.

Na negatywną decyzję Rady przysługuje skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie, w terminie 30 dni od dnia doręczenia decyzji. Skargę wnosi się za pośrednictwem Rady do Spraw Uchodźców. Należy złożyć oryginał oraz kopię skargi, obie podpisane oraz wpłacić opłatę sądową w wysokości 300 zł.

Jeżeli cudzoziemiec nie jest w stanie pokryć kosztów opłaty sądowej, powinien wystąpić do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego z wnioskiem o zwolnienie go z opłaty. Wniosek składa się na urzędowym formularzu, który można otrzymać w Sądzie.

Skarga powinna wskazywać naruszenia przepisów prawa, do których doszło przy wydawaniu decyzji.

Od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego cudzoziemiec może złożyć kasację do Naczelnego Sądu Administracyjnego. Kasacja musi być sporządzona i podpisana przez adwokata lub radcę prawnego – w przeciwnym razie zostanie odrzucona przez Naczelną Sąd Administracyjny bez rozpatrzenia istoty zarzutów.

Przepisy postępowania regulują przede wszystkim: ustawa o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, kodeks postępowania administracyjnego oraz ustawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi.

Wniosek o nadanie statusu uchodźcy

Wniosek o status uchodźcy cudzoziemiec składa do Prezesa Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców, za pośrednictwem:

- komendanta oddziału Straży Granicznej, obejmującego swoim terytorialnym zasięgiem działania m.st. Warszawę (oddział zajmujący się przyjmowaniem wniosków mieści się przy ul. Koszykowej 16 w Warszawie) albo
- komendanta placówki Straży Granicznej – podczas kontroli granicznej przy wjeździe na terytorium Polski, jeżeli cudzoziemiec nie posiada prawa wjazdu na terytorium Polski.

Wniosek obejmuje małoletnie dzieci cudzoziemca. Wniosek może też objąć małżonka, o ile wyrazi on pisemnie swoją zgodę. Małżonek może też wystąpić z własnym wnioskiem i wtedy postępowanie toczy się odrębnie. Takie rozwiązanie może być korzystniejsze w sytuacji, gdy małżonkowie obawiają się prześladowania z różnych powodów.

Wniosek o status uchodźcy składa się osobiście – nie można złożyć wniosku przez pełnomocnika.

We wniosku należy podać kraj pochodzenia oraz powody uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub poglądów politycznych. We wniosku należy ogólnie przedstawić swoją sytuację, wskazując wszystkie okoliczności, z których wywodzi się swoją obawę przed prześladowaniami. W dalszej części postępowania będzie okazja do rozwinięcia tych informacji podczas wywiadu statusowego, należy jednak mieć na uwadze, że późniejsze powoływanie się na okoliczności niepodane we wniosku, zwykle jest przez organy administracji

prowadzące postępowanie azylowe interpretowane na niekorzyść strony, jako manipulowanie przez nią faktami, i może w konsekwencji prowadzić do uznania jej za osobę niewiarygodną, co oznacza odmowę nadania statusu uchodźcy. Przykładowo, jeżeli ktoś był członkiem organizacji politycznej prześladowanej przez władze, to powinien o tym powiedzieć już przy składaniu wniosku; późniejsze wyjawienie tego faktu istotnie zmniejsza jego szansę na otrzymanie statusu uchodźcy.

Rozporządzenie Rady Unii Europejskiej, tzw. Rozporządzenie Dublin II

Przed rozpatrzeniem sprawy o nadanie statusu uchodźcy Prezes Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców bada, czy Polska jest państwem odpowiedzialnym za rozpatrzenie wniosku o nadanie statusu uchodźcy, na podstawie Rozporządzenia Rady Unii Europejskiej z dnia 18 lutego 2003 r. ustanawiające kryteria i mechanizmy określania Państwa Członkowskiego, które jest odpowiedzialne za rozpatrzenie wniosku o azyl złożonego w jednym z Państw Członkowskich przez obywatela kraju trzeciego (nazywane Rozporządzeniem Dublin II).

Zasadą jest, że tylko jedno państwo Unii Europejskiej jest odpowiedzialne za rozpatrzenie wniosku o status uchodźcy.

Jeżeli cudzoziemiec składa wniosek o nadanie statusu uchodźcy w Polsce, Polska jest odpowiedzialna za rozpatrzenie jego wniosku, chyba, że:

1. Członek rodziny cudzoziemca przebywa w innym kraju członkowskim Unii Europejskiej i uzyskał tam status uchodźcy lub toczy się jego sprawa o nadanie statusu uchodźcy i nie została jeszcze wydana pierwsza decyzja w jego sprawie – wówczas za zgodą członków rodziny zostanie on przekazany do tego kraju (za członka rodziny uważa się małżonka lub, w określonych w Rozporządzeniu przypadkach, partnera cudzoziemca, z którym pozostaje on w stałym związku oraz małoletnie dzieci),
2. Cudzoziemiec jest małoletnim bez opieki, a w innym kraju Unii Europejskiej przebywa legalnie członek jego rodziny – wówczas małoletni będzie przekazany do tego kraju (za członka rodziny uważa się osoby wymienione w pkt. 1 oraz rodzica lub opiekuna),
3. Cudzoziemiec posiada ważny dokument pobytu w innym kraju Unii Europejskiej lub wizę do tego kraju,
4. Cudzoziemiec w ciągu 12 miesięcy przed złożeniem wniosku o nadanie statusu uchodźcy przekroczył w sposób niedozwolony granicę innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej.

Ponadto, inne państwo Unii Europejskiej może zgodzić się na rozpatrzenie sprawy o nadanie statusu uchodźcy, nawet jeżeli nie zostaną spełnione wskazane wyżej warunki, jeśli cudzoziemiec ma tam członka rodziny i przemawiają za tym względy humanitarne, czyli zły stan zdrowia cudzoziemca albo jego członka rodziny znajdującego się w innym Państwie Członkowskim, uzasadniające potrzebę sprawowania nad nim opieki..

Jeżeli cudzoziemiec uzna, że istnieją powody, dla których inne państwo Unii Europejskiej powinno rozpatrzyć jego wniosek o status uchodźcy, powinien poinformować o tym Straż Graniczną, w czasie składania wniosku lub, po jego złożeniu, Prezesa Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców.

Jeżeli zachodzą okoliczności uzasadniające przekazanie cudzoziemca do innego państwa Unii Europejskiej, Prezes Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców występuje z wnioskiem do tego kraju o przejęcie odpowiedzialności za rozpatrzenie wniosku o status uchodźcy. Termin do wniesienia tego wniosku wynosi 3 miesiące od dnia złożenia wniosku o nadanie statusu uchodźcy – w interesie cudzoziemca jest zatem poinformowanie Prezesa o okolicznościach uzasadniających przekazanie go do innego kraju możliwie jak najszybciej.

Decyzję o przyjęciu cudzoziemca w celu rozpatrzenia jego wniosku o status uchodźcy podejmuje państwo, do którego skierowany jest wniosek. W razie odmowy przyjęcia, cudzoziemcowi nie przysługuje odwołanie. Natomiast, Urząd do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców może zwrócić się do władz tego państwa o ponowne rozpatrzenie sprawy.

Tymczasowe zaświadczenie tożsamości cudzoziemca

Przy złożeniu wniosku, cudzoziemiec, który posiada dokument podróży (paszport), składa go do depozytu. Jeżeli cudzoziemiec występuje o status uchodźcy mając w Polsce zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony lub na osiedlenie się, dokument jest składany w chwili upływu ważności zezwolenia. Cudzoziemcowi wydaje się tymczasowe zaświadczenie tożsamości cudzoziemca (TZTC), które uprawnia do pobytu w Polsce. TZTC jest ważne 30 dni, następnie jego ważność przedłuża się, o ile nie została wydana decyzja ostateczna. Cudzoziemiec ma obowiązek zwrócić TZTC po wydaniu decyzji ostatecznej w sprawie o nadanie statusu uchodźcy.

Pozostawienie wniosku bez rozpoznania

Wniosek jest pozostawiony bez rozpoznania, jeżeli:

- nie zawiera imienia i nazwiska cudzoziemca lub informacji, z jakiego kraju pochodzi,
- cudzoziemiec nie zgodzi się na pobranie odcisków palców (linii papilarynych) lub fotografowanie.

Pozostawienie wniosku bez rozpoznania nie powinno stanowić przeszkody dla powtórnego złożenia wniosku w przyszłości.

Niektóre prawa cudzoziemca w trakcie procedury o nadanie statusu uchodźcy

Cudzoziemiec ma prawo do:

- informacji – organ przyjmujący wniosek jest obowiązany pouczyć cudzoziemca, w języku dla niego zrozumiałym, o prawach i obowiązkach w trakcie postępowania,
- kontaktu z UNHCR. W czasie procedury cudzoziemiec może kontaktować się z Biurem UNHCR. Za jego pisemną zgodą, przedstawiciel UNHCR ma dostęp do akt sprawy. Wydane przez przedstawiciela UNHCR opinie w sprawie, przekazane dokumenty i inne materiały są dołączane do akt,
- kontaktu z organizacjami zajmującymi się pomocą uchodźcom. Cudzoziemiec może kontaktować się z organizacjami, zajmującymi się uchodźcami także wówczas, gdy przebywa w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia,
- ochrony przed wydaleniem – jeżeli cudzoziemiec otrzyma decyzje o wydaleniu, jej wykonanie wstrzymuje się do dnia doręczenia cudzoziemcowi decyzji ostatecznej o odmowie nadania statusu uchodźcy,
- dostępu do akt sprawy. Cudzoziemiec ma prawo do przeglądania materiałów zgromadzonych w sprawie, sporządzania z nich notatek i odpisów,
- pomocy państwa w celu zapewnienia mieszkania, utrzymania, świadczeń medycznych – realizowane przede wszystkim przez umieszczenie w ośrodku dla uchodźców.

Najważniejsze obowiązki cudzoziemca w trakcie procedury o nadanie statusu uchodźcy

Cudzoziemiec ubiegający się o status uchodźcy ma obowiązek między innymi:

- stawiania się na wywiady statusowe,
- udostępnienia wszystkich dowodów, potwierdzających okoliczności, które wskazał we wniosku,
- zawiadamiania o każdej zmianie miejsca pobytu,
- przebywania w Polsce do czasu wydania decyzji ostatecznej.

Jeżeli cudzoziemiec nie poinformuje o zmianie miejsca pobytu, kierowane do niego pisma będą wysyłane pod nieaktualny adres i traktowane jako doręczone – co może spowodować utratę terminu do wniesienia odwołania bądź skargi do WSA. Niedochowanie innych obowiązków może spowodować, że wniosek o status uchodźcy zostanie uznany za bezzasadny.

Ośrodek dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy

Pomoc dla cudzoziemców, ubiegających się o status uchodźcy udzielana jest w ośrodkach. W celu uzyskania pomocy, cudzoziemiec powinien złożyć wniosek, w którym oświadczy, że nie posiada środków na pokrycie kosztów pobytu w Polsce. Warunkiem umieszczenia w ośrodku jest poddanie się badaniom lekarskim i zabiegom sanitarnym.

Cudzoziemiec umieszczony w ośrodku ma prawo do:

- mieszkania,
- wyżywienia,
- pomocy medycznej,
- biletów na przejazdy w sprawach, związanych z postępowaniem o status uchodźcy, przejazdy do lekarza oraz „w innych szczególnie uzasadnionych wypadkach”,
- przyborów i książek szkolnych oraz pokrycia kosztów nauki w szkołach,
- stałej pomocy pieniężnej (kieszonkowego).

Cudzoziemiec mieszkający ośrodku może otrzymać pieniądze na zakup wyżywienia we własnym zakresie, zamiast jedzenia zapewnianego przez ośrodek, jeżeli (1) przedstawi orzeczenie lekarski, z którego wynika, że powinien on korzystać z żywienia dietetycznego, a ośrodek nie może go mu zapewnić lub

(2) przebywa w ośrodku z dziećmi do 7 roku życia lub (3) jego małoletnie dziecko korzysta z nauki i opieki w szkole. Cudzoziemcowi można również przyznać jednorazową pomoc na zakup odzieży i obuwia; można mu też zapewnić bezpłatną naukę języka polskiego i podstawowe materiały niezbędne do nauki języka.

Cudzoziemiec może przebywać w ośrodku w czasie postępowania o nadanie statusu uchodźcy przed Prezesem i Radą oraz przez okres 14 dni od jej zakończenia.

Złożenie skargi na decyzję negatywną do Naczelnego Sądu Administracyjnego nie daje prawa do dalszego pobytu w ośrodku.

Cudzoziemiec, który uzyskał status uchodźcy lub zgodę na pobyt tolerowany, może przebywać w ośrodku przez okres 3 miesiące od zakończenia postępowania, o ile złoży odpowiedni wniosek.

Pomoc udzielana poza ośrodkiem

Jeżeli pobyt cudzoziemca w ośrodku jest niewskazany:

- ze względu na jego stan zdrowia stwierdzony orzeczeniem lekarskim, albo
- ze względu na konieczność zapewnienia cudzoziemcowi bezpieczeństwa cudzoziemiec może uzyskać zamiast ośrodka świadczenia pieniężne.

Pozbawienie prawa do świadczeń w ośrodku lub poza ośrodkiem

Cudzoziemcowi wstrzymuje się w całości lub w części pomoc polegającą na umieszczeniu w ośrodku lub przyznaniu świadczenia pieniężnego, jeżeli cudzoziemiec:

- posiada własne środki, wystarczające do pokrycia jego potrzeb,
- po udzieleniu pomocy nielegalnie przekroczył lub usiłował przekroczyć granicę,
- rażąco naruszył zasady współżycia społecznego w ośrodku.

W drugim i trzecim z wymienionych wyżej przypadków, świadczenia mogą być na wniosek cudzoziemca jednorazowo przywrócone.

Jeżeli cudzoziemiec powtórnie dopuści się takich czynów, mogą mu zostać udzielone świadczenia pieniężne w wysokości jednej trzeciej świadczeń pieniężnych udzielanych poza ośrodkiem.

Pełnomocnik

W trakcie postępowania, cudzoziemiec może być reprezentowany przez pełnomocnika. Cudzoziemiec może ustanowić swoim pełnomocnikiem każdą dorosłą osobę, która nie została ubezwłasnowolniona.

Pełnomocnik może brać udział w wywiadzie statusowym, składać pisma, przeglądać akta sprawy. Po ustanowieniu pełnomocnika, decyzje i inne pisma są doręczane tylko pełnomocnikowi – powinien on zatem być osobą wiarygodną, do której cudzoziemiec ma zaufanie.

Wywiad statusowy

Przed wydaniem decyzji w pierwszej instancji, cudzoziemiec jest przesłuchiwany. Przesłuchanie ma na celu ustalenie, czy osoba jest uchodźcą. Przesłuchanie odbywa się w języku zrozumiałym dla cudzoziemca, najczęściej z udziałem tłumacza. Pytania dotyczą przede wszystkim spraw związanych z obawą przed prześladowaniem, ale mogą być też zadawane pytania, które mają na celu ustalenie wiarygodności cudzoziemca – takie, jak wygląd głównej ulicy w miejscowości, w której mieszkał, lokalne zwyczaje itp. Ważne jest precyzyjne odpowiadanie na pytania.

Odpowiedzi na pytania są porównywane, a rozbieżności w praktyce interpretowane na niekorzyść strony. Ponieważ zaprotokołowane zeznania są bardzo ważne, protokół powinien być po zakończeniu przesłuchania odczytany, w języku, w którym prowadzone było przesłuchanie. Odczytanie protokołu jest obowiązkiem urzędnika prowadzącego przesłuchanie, nie można zrezygnować z odczytania protokołu nawet za zgodą cudzoziemca.

Cudzoziemiec powinien żądać dokonania poprawek oraz sprostowań, jeżeli treść protokołu różni się od tego, co zostało powiedziane. Jeżeli osoba uczestnicząca w wywiadzie nie zgadza się z treścią protokołu, ma prawo odmówić jego podpisania.

Po zakończeniu przesłuchania, urzędnik ma obowiązek wydania cudzoziemcowi kopii protokołu, jeżeli cudzoziemiec tego zażąda.

Postępowanie dowodowe

W trakcie postępowania, cudzoziemiec ma prawo składania do akt sprawy dowodów, które potwierdzają, że jest uchodźcą. Takimi dowodami mogą być na przykład: zdjęcia wykonane w kraju pochodzenia, listy, legitymacje partii politycznych, zaświadczenia lekarskie, filmy, nagrania dźwiękowe itp.

Dowody takie mają bardzo duże znaczenie dla wyniku sprawy, potwierdzają bowiem wiarygodność cudzoziemca. Często mogą rozstrzygnąć o nadaniu statusu uchodźcy.

Prezes Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców lub Rada do Spraw Uchodźców są obowiązani zapewnić, w razie potrzeby, tłumaczenie takich dokumentów na język polski.

Ofiary przemocy, osoby niepełnosprawne

Osoby, które były poddane przemocy (ofiary tortur, gwałtów, pobic, osoby ranne w wyniku działań wojennych) lub osoby niepełnosprawne mogą wystąpić o zastosowanie dogodniejszej procedury.

Jeżeli osoba ubiegająca się o nadanie statusu uchodźcy spełnia powyższe kryteria, powinna ona poinformować o tym pisemnie urząd prowadzący postępowanie azylowe. W przypadku takich osób przesłuchanie odbywa się z udziałem psychologa oraz tłumacza płci wskazanej przez cudzoziemca, w miejscu zamieszkania cudzoziemca lub w urzędzie – w tym ostatnim przypadku, w razie potrzeby, cudzoziemcowi zapewnia się przejazd.

Cudzoziemiec, który był ofiarą przemocy lub cudzoziemiec niepełnosprawny nie może być umieszczony w strzeżonym ośrodku lub w areszcie w celu wydalenia.

Małoletni bez przedstawiciela ustawowego

Małoletni cudzoziemiec, który nie ma w Polsce przedstawiciela ustawowego (najczęściej rodzica) może sam złożyć wniosek o status uchodźcy. Wówczas właściwy urzędnik występuje o ustanowienie kuratora do reprezentowania cudzoziemca w postępowaniu.

Ustanawia się także opiekuna faktycznego, którym jest pracownik Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców, którego zadaniem jest wykonywanie pieczy nad osobą i majątkiem cudzoziemca.

Małoletni jest na czas procedury umieszczany w placówce opiekuńczo-wychowawczej (domu dziecka) – jeżeli ma mniej niż 13 lat albo w ośrodku – po ukończeniu 13 lat. Nie może być umieszczony w strzeżonym ośrodku lub w areszcie w celu wydalenia.

W sprawach dotyczących małoletniego, ubiegającego się o status uchodźcy, Biuro UNHCR ma prawo do dostępu do akt bez konieczności uzyskiwania zgody małoletniego.

Wniosek oczywiście bezzasadny

Z następujących powodów wniosek o nadanie statusu uchodźcy może być uznany za oczywiście bezzasadny:

- wniosek nie daje jakichkolwiek podstaw do uznania, że istnieje uzasadniona obawa przed prześladowaniem (cudzoziemiec podaje inne niż obawa przed prześladowaniem przyczyny przyjazdu do Polski, nie podaje żadnych informacji związanych z obawą przed prześladowaniem, przedstawia fakty oczywiście niewiarygodne, nieprawdopodobne, oczywiście sprzeczne),
- wniosek ma na celu wprowadzenie w błąd organu lub nadużycie procedury (cudzoziemiec nie powiadomił, że w innym kraju starał się o status uchodźcy, podaje nieprawdziwe informacje, przedstawia fałszywe dowody, uszkodził lub zataił dowód istotny w sprawie, wystąpił o status tylko w celu uniknięcia wydalenia, pomimo, że miał możliwość wcześniejszego złożenia wniosku, nie stawiał się na wywiad statusowy, nie zawiadomił o zmianie miejsca pobytu, opuścił Polskę przed wydaniem decyzji ostatecznej),
- wskazuje, że cudzoziemiec przybył z bezpiecznego kraju pochodzenia lub bezpiecznego kraju trzeciego, do którego ma prawo powrotu,
- wskazuje, że inne państwo jest odpowiedzialne za rozpatrzenie wniosku o status uchodźcy.

W razie uznania wniosku za oczywiście bezzasadny, wydaje się decyzję odmowie nadania statusu uchodźcy.

Termin do wniesienia odwołania od decyzji o odmowie nadania statusu uchodźcy z powodu oczywistej bezzasadności wniosku wynosi 3 dni od jej doręczenia.

Postępowanie przed Radą do Spraw Uchodźców

Cudzoziemiec, który otrzymał decyzję o odmowie nadania statusu uchodźcy, może odwołać się w terminie 14 dni od dnia jej doręczenia (lub 3 dni, jeżeli wniosek został uznany za oczywiście bezzasadny) do Rady do Spraw Uchodźców.

Odwołanie wnosi się za pośrednictwem Prezesa Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców. Odwołanie może być wniesione przez pełnomocnika.

W odwołaniu konieczne jest oświadczenie cudzoziemca, że nie zgadza się z decyzją. Można jednak wskazać wszelkie argumenty, świadczące o tym,

że decyzja jest nieprawidłowa i że cudzoziemiec powinien otrzymać status uchodźcy. W postępowaniu przez Radą, cudzoziemiec może składać nowe dowody, oświadczenia, może też wnosić o przeprowadzenie dodatkowego przesłuchania.

Skarga do sądu administracyjnego

Na decyzję negatywną Rady, cudzoziemiec może, w terminie 30 dni od dnia doręczenia decyzji, wnieść skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego (WSA) w Warszawie.

Skarga może być wniesiona osobiście lub za pośrednictwem adwokata albo radcy prawnego, który jest pełnomocnikiem cudzoziemca. Skargę kieruje się do Rady do Spraw Uchodźców, a ta następnie przekazuje ją do sądu wraz z aktami sprawy. W skardze należy wskazać, jakie przepisy prawa zostały naruszone w postępowaniu o nadanie statusu uchodźcy.

WSA bada, na rozprawie, na którą wzywa skarżącego, czy wydane decyzje były zgodne z prawem. Stawiennictwo nie jest obowiązkowe. WSA może wydać wyrok utrzymujący w mocy decyzję lub uchylający ją – wtedy sprawa rozpatrywana jest ponownie.

Od wyroku wojewódzkiego sądu administracyjnego przysługuje skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego, którą może wnieść wyłącznie adwokat lub radca prawny będący pełnomocnikiem strony.

Strzeżony ośrodek dla cudzoziemców, areszt w celu wydalenia

Cudzoziemiec może zostać zatrzymany przy złożeniu wniosku o status uchodźcy, jeżeli:

- składa wniosek o status uchodźcy na granicy, nie mając prawa wjazdu do Polski,
- składa wniosek o status uchodźcy, kiedy jest w Polsce nielegalnie,
- przekroczył nielegalnie granicę, lub usiłował nielegalnie przekroczyć granicę,
- otrzymał decyzję o wydaleniu, lub o zobowiązaniu do opuszczenia terytorium RP.

Po zatrzymaniu cudzoziemiec może zostać umieszczony w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców lub, z uzasadnionych względów, w areszcie w celu wydalenia.

O umieszczeniu cudzoziemca w strzeżonym ośrodku lub areszcie decyduje sąd, który może umieścić tam cudzoziemca na okres 30 dni.

Cudzoziemiec może także wystąpić o status uchodźcy przebywając w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia. W takiej sytuacji czas pobytu w ośrodku lub areszcie przedłuża się o 90 dni. Jeżeli cudzoziemcowi zostanie w tym czasie doręczona decyzja o odmowie nadania statusu uchodźcy, okres jego pobytu w ośrodku lub areszcie przedłuża się na czas niezbędny do jego wydalenia, nie dłuższy jednak niż 1 rok.

Przebywając w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia, cudzoziemiec może wystąpić do Prezesa z wnioskiem o zwolnienie, uzasadniając to tym, że jest prawdopodobne, że spełnia warunki zawarte w definicji uchodźcy lub warunki udzielenia mu zgody na pobyt tolerowany.

Jeżeli Prezes odmówi, w ciągu 3 dni cudzoziemiec może odwołać się do sądu rejonowego, właściwego według siedziby Prezesa, za pośrednictwem kierownika ośrodka.

Cudzoziemiec, który został umieszczony w strzeżonym ośrodku lub w areszcie deportacyjnym, ma prawo do kontaktu z przedstawicielem UNHCR lub organizacji, zajmującej się pomocą uchodźcom. Przedstawiciel UNHCR lub takiej organizacji może spotkać się z cudzoziemcem na terenie strzeżonego ośrodka lub aresztu. O prawie do kontaktu powinien poinformować cudzoziemca pracownik strzeżonego ośrodka lub aresztu. Cudzoziemiec ma prawo zadzwonić do UNHCR lub takiej organizacji albo napisać list z prośbą o pomoc.

Postępowanie w sprawie udzielenia zgody na pobyt tolerowany

Decyzje o udzieleniu zgody na pobyt tolerowany udzielane są w następującym trybie:

1. W postępowaniu o nadanie statusu uchodźcy

Prezes Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców lub Rada do Spraw Uchodźców, odmawiając nadania cudzoziemcowi statusu uchodźcy, udziela zgody na pobyt tolerowany, jeżeli stwierdzi, że wydalenie cudzoziemca, mogłoby nastąpić jedynie do kraju, w którym zagrożone byłoby jego prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa osobistego, w którym mógłby zostać poddany torturom albo nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu lub być zmuszony do pracy lub pozbawiony prawa do rzetelnego procesu sądowego albo być ukarany bez podstawy prawnej w rozumieniu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dn. 4.11.1950r. (Europejska Konwencja Praw Człowieka i Podstawowych Wolności).

2. W innych postępowaniach

Zgody na pobyt tolerowany udziela także wojewoda:

- z urzędu: w decyzji o odmowie wydalenia, gdy w postępowaniu w sprawie wydalenia cudzoziemca stwierdzi, że wydalenie mogłoby nastąpić jedynie do kraju, w którym zagrożone byłyby wymienione wyżej prawa,
- na wniosek: wniosek do wojewody składa organ zobowiązany do wykonania decyzji o wydaleniu (Policja, Straż Graniczna), w przypadku, gdy okoliczność, o której mowa wyżej ujawni się po wydaniu decyzji o wydaleniu, albo gdy decyzja o wydaleniu stanie się niewykonalna z przyczyn niezależnych od organu, który jest obowiązany ją wykonać.

We wskazanych wyżej przypadkach cudzoziemiec nie może sam wystąpić z wnioskiem o udzielenie mu zgody na pobyt tolerowany, postępowanie toczy się z urzędu – to znaczy z inicjatywy organu administracji.

Cudzoziemiec, w stosunku do którego orzeczono o zakazie ekstradycji, składa wniosek o udzielenie zgody na pobyt tolerowany do Prezesa Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców.

Od decyzji o odmowie udzielenia zgody na pobyt tolerowany na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przysługuje cudzoziemcowi odwołanie; na negatywną decyzję wydaną w wyniku złożonego odwołania cudzoziemiec ma prawo złożyć skargę do sądu administracyjnego.

WAŻNE ADRESY

Organy administracji i sądy

**Wydział do Spraw Cudzoziemców
Zarządu Kontroli Ruchu Granicznego
Komendy Głównej Straży Granicznej**

00-562 Warszawa, ul. Koszykowa 16
– składanie wniosków o nadanie statusu uchodźcy

Urząd do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców

00-562 Warszawa, ul. Koszykowa 16
tel. 0 22/601 44 53

Centralny Ośrodek Recepcyjny dla uchodźców w Dębaku

Podkowa Leśna koło Warszawy, 05-805 Otrębusy
tel. 0 22/729 80 71

Rada do Spraw Uchodźców

Warszawa 00-556, Aleja Róż 2,
tel. (0 22) 52 00 421, fax: (0 22) 520 04 22

Wojewódzki Sad Administracyjny w Warszawie

00-013 Warszawa, ul. Jasna 2/4
tel. (0 22) 553 70 00, (0 22) 553 78 88
Nr konta WSA: NBP O/O Warszawa
96 101010 1000 7810 2231 000000

Naczelnny Sad Administracyjny

00-013 Warszawa, ul. Jasna 6
tel. (0 22) 827 60 31 (0 22) 827 60 39

**Wojewoda Mazowiecki, Wydział Polityki Społecznej
Oddział ds. Integracji Społecznej Uchodźców, Migrantów
i Mniejszości Narodowych**

Warszawa 00-717, ul. Czerniakowska 44
tel. (0 22) 840 13 99

Rzecznik Praw Obywatelskich

Warszawa 00-090, Al. Solidarności 77
tel: (0 22) 827 42 02, 55 17 700; fax: (0 22) 827 64 53

Organizacje udzielające pomocy uchodźcom

Wysoki Komisarz NZ do spraw Uchodźców (UNHCR)

05-056 Warszawa, Aleja Róż 2
tel. 0 22/628 69 30

Helsińska Fundacja Praw Człowieka - pomoc prawna

00-018 Warszawa, ul. Zgoda 11
tel./fax 0 22/828 10 08, 0 22/828 69 96

Stowarzyszenie Praw Człowieka im. Haliny Nieć

31-136 Krakow, ul. Sobieskiego 7/3, tel/fax (0 12) 6337223

Polska Akcja Humanitarna – Centrum Pomocy Uchodźcom

00-031 Warszawa, ul. Szpitalna 5 m. 3
0 22/828 90 86

Caritas Polska - Centra Pomocy Migrantom i Uchodźcom

Białystok 43-200, ul. Warszawska 32
tel/fax: (0 85) 732 55 53

Lublin 20-950, ul. Prymasa Stefana Wyszyńskiego 2
tel: (0 81) 743 71 86

Warszawa 00-322, ul. Krakowskie Przedmieście 62
tel. (0 22) 826 99 10

Zgorzelec 59-900, ul. Księdza Domańskiego 12
tel: (0 75) 771 65 61

Polski Czerwony Krzyż

00-561 Warszawa, ul. Mokotowska 14
tel.: 0 22/628 55 75, 0 22/621 36 25 fax: 0 22/628 41 38

Poradnia Prawna

Ośrodek Praw Człowieka Uniwersytetu Jagiellońskiego

Al. Krasinskiego 18, 30-101 Kraków
Tel/Fax: (0 12) 430 19 97

Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego

Warszawa, Krakowskie Przedmieście 26/28
tel.: 0 22/620 0381 w.811
tel/fax: 0 22/826 92 94

